

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YIL 8, SAYI 16, BAHAR 2022

Dr. Davut ERTEM

Milli Eğitim Bakanlığı
dvtrtm@hotmail.com
ORCID

**ALİ SALÂHADDİN'İN
ŞİİRLERİNDE EHL-İ BEYT
SEVGİSİ**

AHL AL-BAYT LOVE IN ALI
SALAHADDIN'S POEMS

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 13.02.2022	Received Date: 13.02.2022
Kabul Tarihi: 22.04.2022	Accepted Date: 22.04.2022
Yayımlanma Tarihi: 30.04.2022	Date Published: 30.04.2022

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Ertem, Davut, "Ali Salâhaddin'in Şiirlerinde Ehl-i Beyt Sevgisi", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 8, Sayı 16 Bahar 2022, s. 339-355.

Ertem, Davut, "Ahl al-Bayt Love in Ali Salahaddin's Poems", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 8, Volume 16, Spring 2022, p. 339-355.

10.28981/hikmet.1072949

Yayımlanan makalelerde Araştırma ve Yayın Etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'un Editör ve Yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

Dr. Davut ERTEM

ALİ SALÂHADDİN'İN ŞİİRLERİNDE EHL-İ BEYT SEVGİSİ

AHL AL-BAYT LOVE IN ALI SALAHADDIN'S POEMS

ÖZ

Temel karakteristik özelliğini İslam kültüründen alan, İslamî Türk edebiyatı ya da Türk İslam edebiyatı olarak da adlandırabileceğimiz Klâsik Türk edebiyatının dinî-tasavvufî konuları işleyen nazım türleri incelendiğinde Hazreti Peygamber sevgisinden sonra en çok Hazreti Ali'nin şahsında Ehl-i Beyt sevgisinin işlendiği görülür. Çünkü Hazreti Ali Peygamberimizin damadı, Hazreti Hasan ve Hazreti Hüseyin'in babası olması hasebiyle Müslümanların nazarında büyük bir değer atfedilen aynı zamanda dinî ilimlere ve tasavvufî manada ledün ilmine sahip, cesaret ve kahramanlık timsali olan önemli bir şahsiyettir. Hazreti Ali'ye olan bağlılık, Hazreti Hüseyin'in Kerbela Hadisesi'nden duyulan acı ve Ehl-i-Beyt'e duyulan derin muhabbet, Klâsik Türk edebiyatında öteden beri işlenegelen temalar olmuştur. Bu makalede öncelikle XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarında yaşamış dinî-tasavvufî Türk edebiyatının önemli temsilcilerinden olan, Dîvân şiir geleneğine bağlı kalmakla beraber Tanzimat sonrası ortaya çıkan yeni şiir anlayışından da etkilenen Salâhî mahlaslı Ali Salâhaddin Yiğitoğlu'nun hayatı, şairliği ve eserleri ile ilgili bilgi verilmiştir. Ardından Aşkın Ses'i adlı Dîvân'ındaki Türkçe ve Farsça şiirleri ile Sebîlü'r-Reşâd mecmuasında yayımlanmış bir şiirinde işlediği Ehl-i Beyt sevgisi ele alınmış ve incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Salâhî, Aşkın Sesi, Farsça Şiirler, Sebîlü'r-Reşâd, Ehl-i Beyt.

ABSTRACT

When the verse types that deal with the religious-mystical subjects of Classical Turkish literature, which we can call Islamic Turkish literature or Turkish-Islamic literature, which take their main characteristic feature from Islamic culture, it is seen that the love of Ahl al-Bayt is mostly processed in the person of Hz. Ali, after the love of the Prophet. Because Hz. Ali is the son-in-law of our Prophet and the father of Hz. Hasan and Hz. Hüseyin he is an important person who is a symbol of courage and heroism, who has a great value in the eyes of Muslims and also has religious sciences and the knowledge of ledun in the mystical sense. The devotion to Hz. Ali, the pain felt by Hz. Hüseyin's Karbala Incident, and the deep affection for the Ahl al-Beyt have been themes in Classical Turkish literature for a long time. In this article, first of all, XIX. between the end of the century and the XX. Information about the life, poetry and works of Ali Salahaddin Yigitoglu, with the pseudonym of Salâhî, who was one of the important representatives of religious-mystical Turkish literature at the beginning of the 20th century, was influenced by the new poetry understanding that emerged after the Tanzimat, while adhering to the Divan poetry tradition. Then, his Turkish and Persian poems in his Divan named Aşkın Ses'i and the love of Ahl al-Bayt that he wrote in a poem published in Sebîlü'r-Reşâd magazine were discussed and analyzed.

Keywords: Salâhî, Aşkın Sesi, Persian Poems, Sebîlü'r-Reşâd, Ahl al-Bayt.

Giriş

Edebiyatımızda Peygamberimizin ev halkını ifade etmek için âl, kisâ, itre, üsre, beyt, ehl gibi çeşitli kavramlar kullanılmıştır. Bu tabirlerden “ehl” ve “beyt” sözcüklerinin oluşturduğu Farsça bir tamlama olan Ehl-i Beyt, Peygamberimizin ailesini ifade etmek için Klâsik Türk edebiyatının nazım ve nesir türlerinde kullanılagelen en yaygın tabir olmuştur.

Ehl-i Beyt, Peygamberimizin ev halkına verilen ad. Kendisi, damadı Hazreti Ali, kızı Fatıma ve torunları Hasan ile Hüseyin'den ibarettir (Pala, 1995: 166).

Kur'an-ı Kerim'de ehl ve beyt kelimeleri birçok ayette geçer. Bu ayetlerden anlaşıldığına göre ehl, “sahip, taraftar” gibi sözlük anlamlarından başka “aynı mekanı paylaşanlar; bir dine yahut peygambere inananlar; zevce”; beyt de “ev, Allah evi(cami)” ve “aile” manalarında kullanılmıştır. Ehli-Beyt terkihi ise üç ayette geçmektedir. Bunların birinde Hazreti İbrahim'in (Hud 11/73), birinde Hz Musa'nın (el-Kasas 28/12), birinde Hazreti Peygamber'in (el-Ahzab 33/33) Ehl-i Beyt'i zikredilerek Hazreti Musa'nın ev halkı, diğerlerinde de hanımları kastedilmiştir. Hazreti Peygamber'in hanımlarına hitap eden ayette Allah'ın onları buyruklarına itaat etmeye çağırıldığı ve böylece kendilerini günahlardan temizlemeyi dilediği anlatılmıştır (Öz, 1994: 498).

İslam tarihinde Hazreti Hasan neslinden gelenlere şerif, Hazreti Hüseyin soyundan gelenlere seyit adı verilmiş, her ikisinin de soyundan gelenlere hürmet ve muhabbet göstermek Hazreti Peygamber'i sevmekle bir tutulmuştur.

Müslümanlar, Ehl-i Beyt sevgisini imandan sayarak Hazreti Ali'yi, Hazreti Fatma'yı, Hazreti Hasan'ı ve Hazreti Hüseyin'i sevmişler, onların hayatlarını kendilerine örnek almışlar, onlara olan bağlılıklarını çeşitli vesilelerle dile getirmişler ve onlardan övgü dolu sözlerle bahsetmişlerdir. Özellikle pek çok tarihî ve edebî eserde Hazreti Ali'nin ilmî yönü ve kahramanlıkları ile Hazreti Hüseyin'in Kербela'da 681 yılında Muharrem'in onuncu günü, Emevi hükümdarı Muaviye'nin oğlu Yezid taraftarlarınınca şehit edilmesi bu dinî-tasavvufî türlerin başlıca konularından olmuştur (Güzel, 2009: 322).

Ehl-i Beyt sevgisi, her dönem Türk şiirinin özellikle de methiye ve mersiyelerin başlıca konularından olmuştur. Ehl-i Beyt'in özellikleri, faziletleri, menkıbeleri ve maruz kaldıkları üzücü olayları konu edinen çok sayıda nazım ve nesir parçalarının yer aldığı eserlerin yanı sıra müstakil eserler de yazılmıştır.

Türk edebiyatının ilk İslamî ürünlerinden olan *Kutadgu Bilig*'de Ehl-i Beyt sevgisi şu şekilde dile getirilmiştir:

Ehl-i Beyt, Peygamberin uğrudur. Ey Kardeş! Sen de onları, sevgili peygamber hakkı için sev (Arat, 1988: 313).

Kutadgu Bilig'den sonra kaleme alınan diğer geçiş dönemi ilk İslamî ürünlerde de Ehl-i Beyt sevgisinin işlendiği görülür. 13.yüzyılda Pir-i Türkistan olarak adlandırılan Dîvân-ı Hikmet şairi Hoca Ahmet Yesevi'den feyz ve ilham alan ve Anadolu'da dinî-tasavvufî Türk edebiyatının önemli temsilcilerinden sayılan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Yunus Emre ve Hacı Bektâş-ı Velî gibi sûfî

şairlerin şiirleri incelendiğinde coşkun bir üslûpla dile getirilen taşkın bir Ehl-i Beyt sevgisi görülür. Dîvân edebiyatında Kerbela Vakası olarak da bilinen Hazreti Hüseyin'in şehit edilmesini anlatan manzum ve mensur pek çok eser kaleme alınmıştır. Necâtî, Hayâlî Bey, Bâkî, Nef'î, Şeyhülislâm Yahyâ, Şeyh Galip gibi pek çok ünlü Dîvân şairi Ehl-i Beyt'e bigâne kalmamış her fırsatta sevgi ve bağlılıklarını şiirleri ile ifade etmişlerdir.

20. yüzyıl şairlerinden Salâhî mahlaslı Ali Salâhaddin Yiğitoğlu da geleneğe uyarak gerek *Dîvân*'ında gerekse de *Dîvân*'ı dışında *Sebîlü'r-Reşâd* mecmuasında yayımlanan bir şiirinde Ehl-i Beyt'e duyduğu derin muhabbetini ve bağlılığını dile getirmiştir. Salâhî'nin Ehl-i Beyt konusunda yazdığı şiirlerinde özellikle Hazreti Ali ve Kerbela Hadisesi'nin ön plana çıktığı görülür.

1. Salâhî'nin Hayatı

Ali Salâhaddin Yiğitoğlu, Maârif Nezâreti Teftîş ve Muâyene Encümeni üyeliğinden emekli Hüseyin Hüsnü Bey'in oğludur. 1877'de İstanbul'da doğdu. Kadırga Rüştî Mektebinde, ardından İstanbul Mülkî İdâdisinde okuyarak diplomasını aldı. Arapça ve Farsçadan özel dersler aldı. Fransızca da okudu. Teftîş ve Muâyene Encümeni Kalemine girdi. Ayasofya, Beyazid Rüştîlerinde Türkçe dersleri verdi. Kütüphaneler müfettişliğinde, tedrisât-ı taliye ve âliye mümeyyizliklerinde bulundu. Bezm-i Alem, İstanbul, Davudpaşa Sultanileri, Darü'l-Muallimin ve Pertevniyal Lisesinde Arapça, Farsça ve Edebiyat öğretenlikleri yaptı. 1936'da emekli oldu (İnal, 1969: 1609).

Dönemin biyografi kaynaklarından *Son Asır Türk Şairleri*'nde İbnülemin, Ali Salâhî'nin devlet kademelerindeki çeşitli memurluk ve farklı mekteplerdeki muallimlik görevlerini saydıktan sonra çevresinde bulunan ve onu etkileyen şahsiyetlere kısaca değinmekle yetinirken Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*'nde bu mevzuda biraz daha ayrıntıya girmiştir.

Ali Salâhaddin, önce babasından istifade etti. Bazı mekteplerde yazı hocalığı da yapan Haşan Hüsnü Bey iyi bir hattat olduğu kadar kitabeti de düzgün biriydi. Ali Salâhaddin'in kitabette babasının büyük tesirleri olmuştur. Sonra sudûrdan ve meclis-i maarif üyelerinden Esad Efendi'den Arapça okudu. Yemen alimlerinden Şeyh Mehmed San'avî, musikisinaş ve şair Musullu Hafız Osman gibi şahsiyetlerden ve bilhassa meşhur Hacı Zihnî Efendi'den de çokça istifade etti. Esad Efendi'den Farsça da öğrenmiş ve Hafız Dîvân'ını tamamıyla ondan okumuştur. Encümen-i teftîş ve muâyene azasından Mülkiye Fransızca muallimi Lavasi'den de Fransızca öğrendi (Ergun, 1936: 463).

Biyografik kaynaklardan yola çıkarak Ali Salâhaddin'in hayat çizgisi ile yetiştiği çevreyi incelediğimizde başta babası Hüseyin Hüsnü Bey olmak üzere fikri ve manevi olgunlaşmasında Hacı Zihnî Efendi, Esad Efendi, Hafız Osman ve Abdullah Hasib'in öne çıkan isimler olduğunu söylenebilir. Salâhî'nin milletin irfan hocası olarak nitelendirdiği ve *Meşâhirü'n-Nisâ* eseriyle tanınan, Halvetiye tarikatına mensub Zihnî Efendi'nin ölümü dolayısıyla Dîvân'ında yer verdiği mersiyesinde ona karşı hayranlığını dile getirmiştir.

Onun ilk şiirleri Halil Edib'in mecmuasında intişar etti. 1908 inkılabından sonra Refei Avnî'nin neşrettiği haftalık *Merâm*'da da şiirleri neşretti. Bu mecmuanın edebî muharrirliğini de yapıyordu. Sonra *Misbah*, *Beyânü'l-Hak*, *Sırât-ı Müstâkîm* gibi mecmualarda bazı şiir ve nesirleri çıktı (Ergun, 1936: 463).

Yetiştigi kültürel çevre, ders aldığı hocalar Salâhî'yi son derece üretken ve başarılı bir şair kılmıştır. Dîvân edebiyatı şiir geleneğinin inkıza yüz tuttuğu XX. yüzyılın ilk yarısında yaşayan ve döneminin şairleri arasında dinî, tasavvufî ve ahlakî şiirin unutulmaması icap eden önemli temsilcilerinden biri olan Salâhî'nin vefat yeri ve tarihi ile ilgili olarak Fevziye Abdullah Tansel makalesinde şu bilgilere yer vermiştir:

“Davudpaşa, Üsküdar Orta Mektebi, İstanbul Kız Lisesinde, Erkek Muallim Mektebinde, Hayriyye ve Pertevniyal Liselerinde Türkçe ve Edebiyat hocalığı etmiştir. 1936'da elli dokuz yaşında iken kendi isteği ile Pertevniyal Lisesinden emekliye ayrıldığını biliyoruz. Son demlerinde akciğer kanserinden muztarıptı; İstanbul'da Gureba Hastahanesi'nde 19 Zi'lkade 1358 (31 Aralık 1939)'da vefat etmiştir. Merkez Efendi Mezarlığı'nda gömülüdür.” (Tansel, 1973: 286)

2. Şairliği

Ali Salâhaddin, Klâsik Türk şiir anlayışı ile Tanzimat sonrası önceki dönemlerden ayıran modernleşmeye özgü Türk şiir anlayışının sunduğu imkanlardan birlikte yararlanmıştı. *Aşkın Sesi* adlı Dîvân'ında Batı'dan alınan sone nazım şekli ile bir şiir, çapraz diziliş diye de tanımlanan “rimes croisées” nazım şekliyle de iki şiir yazmıştır. Aruz vezniyle Klâsik nazım şekillerinden murabba, muhammes müseddes gibi türleri kullanmakla beraber bu nazım şekillerinde yapı olarak değişikliğe gitmiş nazım şekillerindeki bu yenilik Tanzimat döneminde başladığı için Tanzimata özgü diyebileceğimiz her bendi kendi içinde uyaklı murabba, muhammes ve müseddesler yazmıştır. Tanzimat sonrası başlayan şiirdeki yeni anlayışın gereği olarak bazı gazellerinde ise içerik olarak değişikliğe gitmiş, başlığı ve konu bütünlüğü olan gazeller yazmıştır. Aynı şekilde gelenekten farklı olarak her beyti kendi içinde uyaklı mesnevi nazım şekliyle ancak içerik olarak kaside ve gazeli andıran şiirler de yazmıştır.

Klâsik Türk şiirinin iyice gözden düştüğü ve temsilcilerine nadiren rastlanan XX. yüzyılda yaşayan Salâhî, gelenekten ayrı düştüğü hususlardan biri de soyut ve bireysel temalardan sosyal temalara yönelmesidir. Salâhî, XX. yüzyıl dinî-tasavvufî şiirin temsilcisi olarak Dîvân şiir geleneğinden farklı olarak yaşadığı dönemin tarihî hadiselerine tanıklık etmiş, döneminin adeta fotoğrafını çekmiştir. Milli Mücadele temalı *Dumlupınar Şehîdlerine*, *İzmir'e Kavuştuk*, *Şanlı Ordu* ve *Hasbihâl-i Hilâl* gibi şiirleri dinî ve millî duyarlılıkla yazılmıştır. Vatan, bağımsızlık, zafer coşkusunun vurgulandığı bu şiirlerinde Mehmet Âkif ve Namık Kemal'in coşkun üslûplarından etkilenme vardır.

İslamcılık fikrine bağlı Mehmed Âkif ve arkadaşlarının eserlerinin basıldığı *Sırât-ı Müstâkîm*, daha sonraki adıyla *Sebilü'r-Reşâd* da şiirleri yayımlanan Ali Salâhaddin'de, özellikle de *Aşkın Sesi* adlı Dîvân'ında yer alan

İslam tarihi ile ilgili manzum hikâyelerinde ve Milli Mücadele temalı şiirlerinde Mehmed Âkif üslûbunun tesirleri açıkça görülür.

Ali Salâhaddin'de yeni şiir anlayışının gereği olarak realiteye uymayan tasvirler yerini gerçekçi tabiat tasvirleri ve yaşanan somut mekanların tasvirine bırakmıştır. Bu tespite örnek olarak *Aşkın Sesi* adlı *Dîvân*'da Salâhî'nin Lale Devri'nin meşhur mesire mekanlarından olan Göksu'ya öğrencileri ile beraber yaptıkları gezintiyi Nedimâne bir üslûpla anlattığı *Bir Tenezzüh Hatırası* başlıklı şiiri verilebilir. Şiirlerinde yer yer Nâbî, Nedim, Fuzûlî ve Şeyh Galip tesirleri de görülür.

Daima aruzu ve Klâsik nazım şekillerini kullanan, hece vezni ile bir tek şiiri bile bulunmayan Ali Salâhî'yi şairliği bakımından ayakta tutan tarafı, tasavvufî, dinî ve ahlakî fikirlerini içeren şiirleridir. Bu tür şiirlerinde işlediği fikirler dolayısıyla dili ağırdır. Yetiştigi, sonraları da içinde bulunduğu çevre ve dinî, felsefî eserlerin en üstünlerini seçerek çok okuması dolayısıyla edindiği bilgiler, onu bu yolda yazdığı şiirlerde başarıya ulaştırmıştır. Bu sebeple Ali Salâhaddin'e XX. asrın ilk yarısında yaşayan şairler arasında, dinî, tasavvufî ve ahlakî şiirin temsilcilerinden olarak yer vermek lazım geldiğini unutmamalıyız (Tansel, 1973: 282).

3. Eserleri

3.1. Telif Eserleri

3.1.1. *Aşkın Sesi*

Ali Salâhî'nin, kendi el yazısı ile eserlerini içine alan dokuz defteri bugün elimizde bulunmaktadır. *Aşkın Sesi* adlı kitabı basılıncaya kadar, dolayısıyla 1925'e kadarki şiirlerini bu defterlere yazdığı anlaşılmaktadır. *Aşkın Sesi*, bu defterlerdeki şiirler arasından seçilenlerin bir araya getirilmesiyle hazırlanıp yayımlanmıştır; bu kitapta toplanılan şiirlerden bazıları, sözünü ettiğimiz bu defterlerde bulunmadığına göre, bunların, muhtelif mecmua sütunlarında kalan şiirleri arasından seçilmiş veya bir başka yere kaydettiği şiirler olduğu düşünülebilir (Tansel, 1973: 266).

Aşkın Sesi adı verilen *Dîvân*'ı üç bölüme ayırmak mümkündür. Birinci bölümün başında, Tevhîd-i Bârî, Na't-ı Nebevî ve Hz. Ali hakkındaki şiirlerden sonra, farklı tema ve konularda şiirler yer almaktadır. Gazeliyyat adını verdiği ikinci bölümde gazeller kafiyelerinin son harflerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Üçüncü bölümde yalnız Farsça gazel ve tahmisler bulunmaktadır. Gazelleri dışında bütün şiirlerin sonunda yazıldıkları tarihler vardır. *Dîvân*'da birinci bölümde 48, ikincide 45, üçüncüde 12 şiir, toplamda 105 şiir mevcuttur.

3.1.2. *Ravzatü'l-İhlâs*

Ali Salâhî'nin yukarıda sözü edilen dokuz şiir defterinden biri de *Ravzatü'l-İhlâs* adlı defterdir ki Salâhî, bu defterinde edindiği dinî, tasavvufî bilgilere kendi düşünce ve duygularını da katarak, Fevziye Abdullah Tansel'i deyişle on dokuz İslam büyüğünü canlandırmaya çalışmıştır (Tansel, 1973: 266).

3.1.3. Mehâsin-i Ahlâk

Mensur eserlerinden yalnız biri, Hafız Osman'ın takrizini ihtiva eden *Mehâsin-i Ahlâk* basılmıştır. Eser, 1908 yılında Matbaa-i Kütübhâne-i Cihân tarafından yayımlanmıştır. *Mehâsin-i Ahlâk*, Ali Salâhaddin'in yayımlanan ilk eseridir. Başında Musullu Hafız Osman'ın manzum-mensur Arapça takrizinden sonra Ali Salâhaddin'in mukaddimesi yer alır.

Ali Salâhaddin, *Mehâsin-i Ahlâk*'ta insanı insan yapan, olgunlaştıran ahlakın iyi ve güzel yönlerini anlatan mefhumları bazen doğrudan doğruya, bazen da aksi cihetten ele almıştır. Ahlakı güzelleştiren şeylerin neler olduğuna dair bilgi vermek, kendileri ve toplum için nasıl kimselerin faydalı ve iyi sayılabileceğini anlatmak düşüncesiyle yazılan *Mehâsin-i Ahlâk*, ifade bakımından, çağdaşlarınkine göre oldukça ağır, Arapça, Farsça kelime ve kaidelerle yüklüdür; yer yer seci'li ibare ve cümlelere de rastlarız (Tansel, 1973: 266).

Tezkire yazarlarının eserleri ile ilgili değerlendirmelerine baktığımızda Ali Salâhaddin'in genel manada manzum ve mensur eserlerinde ahlakî bir gaye güttüğü söylenebilir.

3. 2. Tercüme Eserleri

Ali Salâhaddin'in tercüme eserleri biri hariç Arapçadan Türkçeye çeviri şeklindedir. Bu tercüme eserlerin bir kısmı Ankara Milli Kütüphanede bir kısmı da Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde kayıtlıdır.

Salâhî'nin Arapçadan çevirdiği tercüme eserleri şunlardır:

(Fusûsü'l-Hikem, İbn-i Fâriz Dîvânı, Nuhbetü'l-Emsâl, Tedbirâtü'l-İlâhiyye fi Islâhi'l-Memleketi'l-İnsâniyye, Tercüme-i İnşâü'd-Devâir, Tercüme-i Ukletü'l- Müstevfiz, Tehzibi's-Şiyem fi Nazmi'l-Hikem, Şerhü'l-Esmâi'l- Hüsnâ)

Ali Salâhaddin'in Arapçadan dilimize çevirdikleri arasında, *İbn-i Fâriz Dîvânı*'nın tamamıyla tercüme ve şerhi, Neseî'nin *İbn Teymiye Reddiyyesi* ile Muhyiddin Arabî'nin *Fütûhât-ı Mekkiyye*'sinden bazı parçaları tercümesi ve son zamanlarında birçok Arapça atasözlerini nazm şeklinde tercümesi de vardır (Ergun, 1936: 463).

Ali Salâhaddin'in önemli tercüme eserlerinden biri de *Nuhbetü'l-Emsâl* adlı eseridir. Arapça atasözleri ile ilgili bu eser Ali Salâhaddin'in Arap dil bilgini Ahmed Meydanî'nin 5000 Arap atasözü ihtiva eden *Mecmaü'l- Emsâl* inden ve diğer emsal kitaplarından seçmiş olduğu yaklaşık bin meselin nazmen tercümesinden ibarettir. Ali Salâhaddin bu eserinde bazı mesellerin çıkış öykülerine de yer vermiştir. Bu meselleri kısaca tercüme ettikten sonra mesellerle ilgili aruz ölçüsü ile bazen birer beyit bazen birer dörtlük şiir yazmıştır. Eser bu yönüyle telif eser özelliği gösterir.

Ali Salâhaddin, İran edebiyatının ünlü mutasavvıf şairlerinden Molla Câmî'nin vahdet-i vücûd hakkındaki rübailerini Türkçeye nesir şeklinde tercüme ve şerh etmeye çalışmıştır. Tamamlanamadığı anlaşılan bu tercümeleri, kahverengi kaplı bir defterdedir ve yirmi beş sayfadan ibarettir. Bu, Helmut Ritter'in, İslam

Ansiklopedisi'nde “*Câmi*” maddesinde kaydettiği, *Risâle der-Rubâiyât ki hod fermude-end* in tercemesi olabilir (Tansel, 1973: 266).

4. Salâhî'nin Dîvân'ındaki Türkçe Şiirlerde Ehl-i Beyt Sevgisi

Ali Salâhaddin'in *Dîvân*'ında, Ehl-i Beyt'ten en çok Hazreti Ali, çeşitli unvan ve vasıfları ile hem dinî hem de tasavvufî şiirlere konu olmuştur.

Ahmet Talat Onay, *Açıklamalı Dîvân Şiiri Sözlüğü*'nde Hazreti Ali'yi, “Hazreti Peygamberin amcası oğlu, damadı ve dördüncü halifesi olan ve İslamî ların arasında ilim ve fazilet, mürüvvet ve fütüvvetle mümtaz bulunan zattır.” şeklinde kısaca tanıtp önemli vasıflarını belirttikten sonra çeşitli unvanlarını saymıştır (Onay, 2013: 54).

Hazreti Ali; Allah'ın arslanı, şir-i Yazdan, Ebu Tûrab, Haydar, Haydar-ı Kerrar, Saki-i Kevser, Dürr-i Necef, Mürteza, gibi unvanlarıyla asırlarca kahramanlık temalı halk hikâyelerinde, Dîvân şiirlerinde özellikle de kasidelerde ve gazellerde Ehl-i Beyt'ten önemli bir şahsiyet olarak ön plana çıkmıştır.

Ali Salâhaddin de XX. yüzyılda yaşamış ve Dîvân şiiri geleneğine bağlı bir şair olarak Hazreti Ali'yi başta Bû Tûrab lakabı olmak üzere, Haydar, Mürteza, Dürr-i Necef gibi öteki lakablarıyla doğrudan veya dolaylı olarak şiirlerinde anmıştır. *Dîvân*'ında Hazreti Peygamber'e yazılan bir kasideden hemen sonra Hazreti Ali için müseddes-i mütekerrir nazım şekli ile bir kaside yazmış olması Hazreti Ali'ye dolayısıyla Ehl-i Beyt'e duyduğu derin bağlılık ve sevgisini göstermesi bakımından önemlidir.

Müseddes-i Mütekerrir ¹

(*Fā i lā tūn/ Fā i lā tūn/ Fā i lā tūn/ Fā i lūn*)

- 1 Naḥl-ı gülzār-ı şafāsîñ yā ‘Alī el-Murtezā
 Ḳurretü'l-‘ayn-ı vefāsîñ yā ‘Alī el-Murtezā
 Şāh-ı merdān-ı Ḥudā’siñ yā ‘Alī el-Murtezā
 ‘Ayn-ı envār-ı Ḥudā’siñ yā ‘Alī el-Murtezā
Pīşvā-yı evliyāsîñ yā ‘Alī el-Murtezā
Müḳtedā-yı asfiyāsîñ yā ‘Alī el-Murtezā
- 2 Ma'den-i ‘ilm-i ḥaḳīḳat, kenz-i ḥikmet sendedir
 Zāhir ü bāḥında miftāh-ı kerāmet sendedir
 Devlet-i faḳr u fenā, iklīl-i ‘izzet sendedir
 Menba-ı ‘ilm-i ledün, feyz-i nübüvvet sendedir
Pīşvā-yı evliyāsîñ yā ‘Alī el-Murtezā
Müḳtedā-yı asfiyāsîñ yā ‘Alī el-Murtezā

¹ İncelediğimiz bu müseddes, transkribe ettiğimiz *Salâhî Dîvân*'ndan alınmıştır. Bkz. Ertem, 2021: 183-184.

- 3 Bendegānîñ evliyā vü aşfiyâdır serteser
Dergeh-i vahdet-penâhîñ her veliye tâc-ı ser
Dergehîñden başka bir dergâha kim ki meyl eder
Şüphe yok ki derbederdir debederdir derbeder!
Pîşvâ-yı evliyâsîñ yâ ‘Alî el-Murtezâ
Müktedâ-yı asfiyâsîñ yâ ‘Alî el-Murtezâ
- 4 Bir muhammes beyt-i ma‘ mür edeb-i âl-i ‘abâ
Mısrâ‘-ı bercestesi sensiñ becâh-ı müctebâ
Sensiñ ancak bir ‘alemdâr-ı ‘ulûm-ı Muştafâ
Müktedâ-yı her tarîkâtsîñ *feni‘me’l-müktedâ*
Pîşvâ-yı evliyâsîñ yâ ‘Alî el-Murtezâ
Müktedâ-yı asfiyâsîñ yâ ‘Alî el-Murtezâ
- 5 Kerbelâ bir ibtilâ şahrâsıdır şerh eylesem
‘Alemler mâtelerle gârķ eylerim hep lâ-cerem
İstemem tevdîd-i mâtem, maķşadım celb-i himem
Sen rıza meydânına dördüñde çıktıñ ber-‘alem
Pîşvâ-yı evliyâsîñ yâ ‘Alî el-Murtezâ
Müktedâ-yı asfiyâsîñ yâ ‘Alî el-Murtezâ
- 6 ‘Aşk ile yanmış, dutuşmuş pâk cevher ma‘ benim
Şanki bir la‘l-i müzâbım (ney) le hemdem şivenim
Şafha-i ruhsârda güyâ siyeh-rû bir benim
Sıbt-i Zühre’den nasıl mehcür olur rûhum benim?
Pîşvâ-yı evliyâsîñ yâ ‘Alî el-Murtezâ
Müktedâ-yı asfiyâsîñ yâ ‘Alî el-Murtezâ
- 7 Hep Haydar’dır bezm-i âyînimiz hem dînimiz
Hırķa-i âl-i kisâ da atlas-ı temkînimiz
Kurretü’l-‘ayn-ı Muhammed dîde-i Hâķ-bînimiz
Pâye-i ķurb u meveddet câh-ı ‘illiyînimiz
Pîşvâ-yı evliyâsîñ yâ ‘Alî el-Murtezâ
Müktedâ-yı asfiyâsîñ yâ ‘Alî el-Murtezâ
- 8 Bir gedâ-yı Mürtezâ olmaķta buldum ni‘ meti
Bende-i âl-i ‘abâ olmaķta buldum devleti
Hâķpâ-yı Bû Tûrâb olmaķta buldum ‘izzeti
Ey Şalâhî rû be-hâķ olmaķta buldum rıf‘ atı
Pîşvâ-yı evliyâsîñ yâ ‘Alî el-Murtezâ
Müktedâ-yı asfiyâsîñ yâ ‘Alî el-Murtezâ

Müseddes-i mütekerrir nazım şekliyle yazılan “*Der vâsf-ı seyidi’l-evliyâ sâlâr-ı kavâfil-i şühedâ Hazret Alî (kerremallâh veche)*” başlıklı yukarıdaki şiirin,

1. bendinde Salâhî, içten bir dil ve çöşkün bir söyleyişle Hazreti Ali'ye seslenmekte ve vasıflarını sayıp onu yüceltmektedir. Şah-ı merdan, Mürteza, Pişvayı evliya gibi pek çok unvanını sayıp Hazreti Ali'yi safa bahçesinin fidanına, vefanın göz nuruna benzetip Hazreti Ali'nin adeta Allah nurunun ta kendisi olduğunu belirtmiştir.

2. bendinde Hazreti Ali'nin hem dinî ilimler hem de tasavvufî manada ledünnî ilimlere sahip olması özelliğine vurguda bulunulmuştur.

3. bendinde Hazreti Ali'nin vahdet dergahının evliya ve asfiyaya birer baş tacı ve sığınak olduğu dile getirilmiştir.

4. bendinde Hazreti Ali, nebevî ilimlerin bayraktarlığını yapan ve her tarikatin uyduğu bir önder olarak tanıtılmıştır.

5. bendinde Salâhî, Kerbela Hadisesi'nin ne anlama geldiğini, bu elim hadiseyi şerh ettiği takdirde alemleri mateme boğacağını, ancak amacının o acıyı tazelemek olmadığını gayesinin bu mezuda sadece himmet ve gayretleri o yöne celp etmek olduğunu ifade etmiştir.

6. bendinde Salâhî, aşk ve Kerbela Hadisesi'nin verdiği acı ile kendisini saf bir cevhere, eriyen bir la'l taşına ve inleyen, yas tutan bir ney'e benzetmiştir. Daha sonra Sıbt-i Zühre dediği Peygamberimizin torunlarından ruhunun nasıl ayrı düşüğünü anlamadığını belirterek yaşadığı derin acıyı hissettirmiştir.

7. bendinde Salâhî, dinsel tören ve ayinlerinin hep Haydar olduğunu, Ehl-i Beyt'in hırkasının da atlastan temkin hırkaları olduğunu söyleyerek Hazreti Ali ve Ehl-i Beyti kendileri için apayrı, özel bir yere konumlandırmıştır. Daha sonra Hazreti Muhammed'in göz nurunun Hakk'ı gören gözleri olduğunu, yakınlık ve dostluk ile sevgi payesinin ise yüce makamları olduğunu ifade etmiştir.

Son bentte ise Dîvân şiir geleneğinin bir tezahürü olan “saray istiaresinden” istifade etmiştir. Saray istiaresinin dinî-tasavvufî şiirlere yansımalarının doğal sonucu olarak Hazreti Ali'yi padişaha benzeterek ona dilenci ve ehline kul köle olmakta devleti, saadeti ve nimeti bulduğunu söyledikten sonra toprağın babası lakabıyla andığı Hazreti Ali'nin ayağının tozu ve toprağı olmakla izzeti bulduğunu, toprağa yüz sürmekle yüceltiğini ifade etmiştir. Salâhî, müseddesin tekrarlanan kısımlarında “Mürteza” lakabı ile birlikte Hazreti Ali'ye hitaben, “Ey Ali! Velilerin önderisin, takva ve kemal sahibi peygamber varisleri olan zatların önde gidenisin.” diyerek onu yüceltmıştır.

Ali Salâhaddin, “*Nâmık Kemâl'in İki Beytine Tahmîs*” başlıklı tahmisinin birinci bendinde tasavvufî bağlamda Nâmık Kemal'in bir gazelindeki bir beyitten hareketle Hazreti Hüseyin ve Kerbela Hadisesi'ni anmıştır.

Tahmis²

(me fâ î lûn/ me fâ î lûn/ me fâ î lûn/ me fâ î lûn)
 Rûsûm i' tilâdan, şâ'ibât-ı māsivâdan geç
 Ridâ-pûş-ı melâmet ol Süreyyâ'dan şerâdan geç
 Yoluñ uğrarsa kôrğma meşhed-i kerb ü belâdan geç
 Hüseynî meşreb ol bir cân için havf u recâdan geç
 Fezâ-yı Kerbelâ-yı 'aşka gir merdâne merdâne

(Allah'tan gayri her şeyden, alışkanlıklar ve adetlerden geç, kınanma elbisesini giy, dünyadan, dünyanın yüksek makamlarından, insanları Allah'tan alıkoyan masivadan geç diyerek, tasavvufî manada ehl-i tarike yol göstermiştir. Yolun uğrarsa gam, keder ve bela (Kerbela) kabri olan yerden (Hazreti Hüsey'in şehid düştüğü yer, gömüldüğü yer) geçerken korkma. Kısacası Hüseyinî meşreb ol aşka Kerbela'ya can korkusundan ve bir şeyler ummaktan, yalvarmalardan geçerek mertçe, fedakârca gir.)

Ali Salâhaddin, bu bentte kınansa da yalnız da kalsa inananların canı pahasına doğru bildiği hak ve hakikat yolunda cesaretle yürümleri gerektiğini vurgulayarak sahip olunması gereken bu özelliğe “Hüseynî-meşreb” kavramı ile isim vermiştir, denilebilir. Dini-tasavvufî edebiyatımızda Hüseyinî-meşreb, idealize edilmiş bir karakter olarak özellikle mersiyelerde ve methiyelerde çokça kullanılmıştır.

Hem Türkçe hem de Farsça gazellerinde Hazreti Ali'nin lakabı olan başta “Bû Tûrab” olmak üzere “Haydar” ve “Mürteza”yı sıklıkla kullanması, yine birçok beyit ve bentte Kerbela ile Ehl-i Beyt'e telmihlerle göndermede bulunması Salâhî'nin Ehl-i Beyt'e gönülden bağlılığını ve onları ne çok sevdiğini gösterir:

Hâkpâ-yı Bû Tûrâb olmak Şalâhî bir şeref
 Mûrg-i lâhûtî nevâdır rûh-ı ser âzâdımız (Yiğitoğlu, 1925: 129)

(Ey Salâhî, Hazreti Ali'nin ayağının tozu, toprağı olmak bir şereftir. Özgür olan ruhumuz, adeta ulûhiyet âlemine ait bir kuşun nağmesidir.)

Rûy-mâl-ı hâkpâ-yı Bû Tûrâb'ım tâ ezel
 Bâ'is-i mi' râc-ı şebnem şems-i pür-envâr-ı 'aşk (Yiğitoğlu, 1925: 131)

(Ben ta ezelden beridir Hazreti Ali'nin ayağının toprağına yüz sürenim. Şebnemin yükselmesinin, yücelmesinin sebebi aşkın çok parlak olan güneşidir.)

Rûy-mâl-ı hânkâh-ı Haydar'ız her şubh u şâm
 Hûbb-ı Ehl-i Beytdir âyînimiz hem dinimiz (Yiğitoğlu, 1925: 127)

² İncelediğimiz bu tahmis, transkribe ettiğimiz Salâhî'nin *Dîvân*'ından alınmıştır. Bkz. Ertem, 2021: 251.

(Biz her sabah ve akşam Hazreti Ali'nin dergâhına yüz süreniz. Ehl-i Beyt'in sevgisidir kanunumuz ve dinimiz.)

Ali Salâhaddin, yukarıdaki üç beyitte de Hz. Ali ve dolayısıyla Ehl-i Beyt muhabbetinde zahiren kendini alçaltan, toprak gibi alçak gönüllü olan kimselerin inancına göre aslında ne yüce derecelere sahip olduğunu ifade etmek istemiştir.

*Kerbelâ yâdıyla âğlarsa Şalâhî çok mudur
Hep Ehl-i Beyt'dir âyînimiz, kânûnumuz (Yiğitoğlu, 1925: 126)*

(Kerbela'yı anıp ağlarsa Salâhî ona çok görmeyin. Çünkü devamlı Ehl-i Beyt'tir kanunumuz, dinimiz.)

*Merd-i yek-reng-i beyâbân-ı rızâyım bilmiş ol
Kerbelâ-yı 'aşқта kerb u belâ bilmem nedir (Yiğitoğlu, 1925: 128)*

(Rıza çölünün tek renkli merdiyim. Aşk Kerbela'sında gam, keder ve bela nedir bilmem.)

*Ey Şalâhî bir beyâbân-ı kazâdır râh-ı 'aşk
Teşnegân-ı Kerbelâ'yı şorma hiç dil-sîrden (Yiğitoğlu, 1925: 140)*

(Ey Salâhî, aşk yolu bir kaza, kader çölüdür. Kerbela susamışlarını gönlü gözü, tok ve kanmış olanlardan hiç sorma.)

Ali Salâhaddin, örnek beyitlerde görüldüğü üzere bazı gazellerin makta beyitlerinde duygu yoğunluğunu artırarak kendini Aşk Kerbelası yolunda susamış bir yolcu olarak görür. Bu aşk yolunda veya çölünde çektiği sıkıntıları eziyetleri görmez olmuştur. Ayrıca Ehl-i Beyt sevgisini inanılıp çok bağlanılan bir ülkü, inanç anlamında bir ayine, kanuna hatta dine benzetmiştir.

5. Dîvân'daki Farsça Şiirlerde Ehl-i Beyt Sevgisi

Salâhî, *Aşkın Sesi* adlı *Dîvân*'ının son bölümünü tasavvufî içerikli Farsça şiirlerine ayırmıştır. Bu bölümdeki Farsça şiirler, tahmis ve gazellerden oluşmaktadır. Salâhî, çeşitli vesilelerle yeri geldikçe Ehl-i Beyt'i yad etmiştir.

Salâhî, "*Tahmis-i Gazel-i Hafız*" başlığını taşıyan şiirlerinde iki bendi Ehl-i Beyt sevgisine ayırmış ve duygularını şu şekilde dile getirmiştir:

*Her girânist ser-i-bendegî-i âl-i 'Alî (Yiğitoğlu, 1925: 149-158)
Ne-tevân şud be-cihân merd-i Hudâ, merd-i velî
Bîdil ânest ki dâred be-hevâyeş meylî
Bâde u muṭrib u gul, cumle muheyyâst velî
'İyş bî-yâr muheyyâ ne-şevêd, yâr kucâst*

(Her değerli zat, Hazreti Ali'nin ehlinin kulu ve kölesinin önde geleni, başıdır. Allah'ın veli kulları bu dünyaya olamıyorlar. Dünyalık değiller. Aşık odur ki heva

ve heves sahibi olsun. Şarap, çalgıcı ve gül her şey hazır ancak yiyip içme, eğlence sevgilisiz, dostsuz hazır olmuyor. O sevgili, dost nerededir?)

Şevk-i pâyende merâ ḥubb-ı nebî, ḥubb-ı ‘Alî (Yiğitoğlu, 1925: 149-158)
 Ḥubb-ı evlād-ı ‘Alî ‘ayn-ı muvālāt-ı velî
 Bende-i ḥāk-ı dereş şāh-ı ser-efrāz belî
 Gerçi şîrîn dehenān pādīşehānend velî
 Ū Suleymān-ı zamān est ki ḥātem bā-üst

(Daimi, kalıcı şevk bizim için Hazreti Muhammed ve Hazreti Ali sevgisidir. Hazreti Ali'nin evlatlarının sevgisi velilerin dostluk ve karşılıklı sevgisi gibidir. Kapısının toprağının bekçisi, kulu dik başlı bir padişah sayılır tabiki. Tatlı sözlüler gerçi padişahlırlar, ama o zamanın Süleyman'ıdır ki yüzük ondadır.)

“Tahmis-i Gazel-i Hacı Ali Efendi” başlıklı bir şiirinde ise Salâhî, Ehl-i Beyt sevgisinin ne anlama geldiğini şu şekilde ifade etmiştir:

Âl-i ‘abâ dem-be-dem atlas-ı eflāk-ı mā (Yiğitoğlu, 1925: 156)
 Ḥubb-ı ‘Alî, āl-i vey rehber-i her du serā
 Ez-der-i evlād-ı ū dūr me-kun ey Ḥudā
 Ger ne-şevem cān-fedā der-i beyt ey Muctebā
 Ravza-i ḥuld-ı berîn sāḥa-i eyvān kist

(Ehl-i Beyt, devamlı bizim göklerimiz atlas, ipek kumaşıdır. Hazreti Ali sevgisi ve ehlinin sevgisi her iki dünyada yol göstericimiz, rehberimizdir. Allah'ım beni onun evlatlarının kapısından uzak etme. Eğer canımı onun yoluna feda etmesem yüce bahçe ve cennetler yüksek, âli makamlar da kim oluyor, nedir?)

Ali Salâhaddin, genel itibarıyla Farsça tahmislerinde tıpkı Türkçe gazel ve tahmislerinde olduğu gibi Ehl-i Beyt'in kapısında kendini bekçi veya kul sayan, toprak misali alçaltan kimselerin hakikatte padişahlık gibi yüksek konumlara velayet makamı gibi ulvi derecelere sahip olduğunu ifade etmek istemiştir. Yanı sıra Ehl-i Beyt muhabbetini iki dünyada da yol gösterici olarak görür ve bu muhabbet yolunda kendi canını vermezse nazarında yüce derecelerin, cennetin bir anlamı olamayacağını vurgulayarak kendisini Ehl-i Beyt'in sevgisinden, kapısından uzak etmemesi için Allah'a samimi bir şekilde niyaz etmiştir.

‘Arş-ı bālā-yı meveddet āsitān-ı Bū Turāb
 Bende-i ḥāk-ı dereş-rā şāh-ı devrān yāftem (Yiğitoğlu, 1925: 150)

(Muhabbetin yüce, yüksek arşı, Hazreti Ali'nin kapı eşliğidir. Kapısının tozu toprağının bendesini zamanın, devranın padişahı addederim.)

Sîne-sūzan, dīde giryān ey Şalāhî dem-be-dem
 Mācerā-yı Kerbelā deryā-yı ḥūn ālā-yı men (Yiğitoğlu, 1925: 151)

(Ey Salâhî, devamlı sine yanık, göz ağlamaklıdır ve Kerbela macerası kan denizi ve bayrağımdır benim.)

Ali Salâhaddîn, Farsça gazellerinde yukarıda verilen iki örnek beyitle Ehl-i Beyt'i anmıştır. Birinci beyitte toprağın babası anlamına gelen “Bû Tûrab” lakabı ile Hazreti Ali'ye bağlı, onu seven kimselerin ne kadar yüceldiklerini ikinci beyitte ise Kerbela için neler hissettiğini ve Kerbela'nın kendisi için ne anlam ifade ettiğini zikretmiştir.

6. Sebîlür-Reşâd'da Yayımlanan Bir Şiirde Ehl-i Beyt Sevgisi

Kaside ³

(fâ i lâ tûn/ fâ i lâ tûn/ fâ i lâ tûn/ fâ i lûn)

- 1 ‘ Ayn-ı hûnîn mâcerâdır hâdişât-ı Kerbelâ
Gizlidir Rabb’iñ beyâbânında hep kerb ü belâ
- 2 Sîne-zen olsa revâdır seng-i hârâlar bütün
Hep mesâmât-ı hacir bir çeşme-sâr-ı ibtilâ
- 3 Şabr-ı Eyyüb istemem şimdi sezâdır ağlamak
Görmedi çeşm-i felek bir böyle hûnîn mâcerâ
- 4 Bir kulağ verseñ duyarsñ kalbgâh-ı ‘ aşkıma
İnleyen bir ney gibi hep nâle-i vâ-hasretâ
- 5 Şehr-i mâtemdir muharrem, zevkler ‘ ayn-ı harâm
Gördüğüñ encüm birer dâğ-ı derûn-ı Muştâfâ
- 6 Kurretü’l-‘ ayn-i Resûl’ü kim severse ağlasın
Yutdular hûnâb-ı gâm âl-i Resûl-i Müctebâ
- 7 Kerbelâ’nîñ her taşından dide-i hûnîn çıkar
Muhtefidir her gubârında şehidân-ı kazâ
- 8 Âh yandım şu ’le-zâr-ı ‘ aşk-ı pâkiden bütün
Leytenî mâ küntü şabben yâ habîbî fi ’s-sabâ
- 9 Hürmet-i âl-i abâ-yı hetk edenler hep şakî
Zâde-i Peygâmbere lâyıq mıdır böyle cefâ
- 10 La’l-gün oldu bu hâletle şafağlar Şemslar
Şehper-i Cibrîl’i yakdı âh-ı sükkân-ı semâ

³ İncelediğimiz bu kaside, Bağcılar Belediyesi yönetiminde M. Ertuğrul Düzdağ’ın hazırladığı *Meşrutiyetten Cumhuriyete Yakın Tarihimizin Belgesi Sebîlür-Reşâd Mecmuası* adlı çalışmada yer almaktadır. Bkz. *Sebîlür-Reşâd Mecmuası*, 1920: 131.

- 11 Dîde-i hûnbâr-ı Zehrâ oldu bir dürr-i Necef
Hük-m-i taq̄dîr-i Hudâ'ya Mürtezâ verdi rızâ
- 12 Bir lisân-ı iştikâ rîk-i revân-ı Kerbelâ
Teşne-lebler kâse kâse yutdular zehr-i 'ınâ
- 13 Ey perîşan rûzgâr, ey 'aşık-ı ser-der-hevâ
Ey Fîrât u Dicle'yi pür cüş eden bād-ı şabâ
- 14 Sende böyle mübtelâ, bî-pâ vü sersiñ anladım
Aldığıñ he nefhâ destâvîz-i gülzâr-ı vefâ
- 15 Koçla reyhân-ı Nebî'niñ gezdiği şahrâları
Soñra neşr eyle dil-i müştâkıma bûy-ı şafâ
- 16 Gülleri şermende kılmışdır nesîm-i anberîñ
Neğ-i tıyb-i yâre zîrâ hep şabâdır âşinâ
- 17 Mâhlar kurbân-ı hüsnuñ ey Hüseyin-i bin Ali
Âsumân âyîne-i kitî-nümâ olmuş saña
- 18 Hâk-i dergâhıñdır ancak tütüyâ-yı çeşm-i cân
Ey metâf-ı âşıkân ey cevher-i 'arz u semâ
- 19 Cânını kim ki fedâ eylerse rûh-ı pâkine
Zinde-i cāvîd odur hem muktedâ-yı aşfiyâ
- 20 Ey Salâhî derd-i Ehl-i Beyt ile âh eyle sen
Çünkü zulmetzâr-ı âhından çıkar Bedrî'd-dücâ

Ali Salâhaddin

Sebîlür-Reşâd dergisinde neşr edilen bu şiirde Ali Salâhaddin, genel anlamda Kerbela Hadisesi'ni, bu acı hadisenin Ehl-i Beyt'te ve kendisinde yol açtığı derin yıkımı ve öfkeyi anlatmıştır. Kerbela'nın tasvirini yaparken her taşında kanlı gözyaşı, toprağının her parçasında şehitlerin saklı olduğunu, Peygamber çocuklarına bu zulmü reva görenlerin eşkıya olduğunu, Ehl-i Beyt'in bu cefaya ve vahşete layık olmadıklarını ifade etmiştir. Ali Salâhaddin kim ki Peygamberimizin göz nuru olan torunlarını, bu güzide nesli seviyorsa peygamber ehlinin çok gam yediği acı Kerbela Hadisesinden dolayı üzülp ağlaması, yas tutması gerekliliğini hüznü bir eda ile dile getirmiştir. Mersiye'nin bir çeşit dua olan son beyitlerinde Ali Salâhaddin, Hazreti Hüseyin'e seslenerek mahların güzelliğine kurban olduğunu, dergahının toprağı, tozu, can gözünün sürmesi olduğunu, kim ki canını pak ruhuna feda ederse ölmez bir hayat sahibi hem de asfiyanın önde gidene sayılacağını belirtmiştir. Ali Salâhaddin, en son kendisine seslenerek Ehl-i Beyt'in

derdi ile ah et, diyerek ancak ahının karanlığından karanlığın bedr'i (dolunayı) çıkacağını ifade etmiştir.

Sonuç

Asırlarca Klâsik Türk edebiyatı ile dinî-tasavvufî halk edebiyatında Hazreti Peygamber sevgisi ve halk nazarında dini bir vecibe gibi görülen ve peygamber sevgisi ile bir tutulan Ehl-i Beyt muhabbeti işlenen temel konulardan biri olmuştur. 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında yaşayan ve Dîvân şiiri geleneğinin son temsilcilerinden Salâhî mahlaslı Ali Salâhaddin Yiğitoğlu'nun da *Dîvânî*'nda dikkatleri celp edecek şekilde Ehl-i Beyt sevgisini işlediği görülür. Ali Salâhaddin'in gerek Türkçe gerekse de Farsça şiirlerinde toprağın babası anlamında “Bû Tûrab”, seçilmiş anlamında “Mürteza” ve cesur manasına gelen “Haydar” unvanlarıyla yad edilen Ehl-i Beyt'ten Hazreti Ali'nin ilmî yönüne, cesaret, yiğitlik, tevazu gibi karakteristik özelliklerine vurguda bulunmuştur. Ali Salâhaddin'in Türkçe ve Farsça gazellerinde Hazreti Ali, özellikle “Bû Tûrab” lakabı ile tasavvufî bağlamda ele alınmış ve çeşitli tasavvufî kavramlarla birlikte kullanılmıştır. Hazreti Peygamberin torunu Hazreti Hüseyin'i ise Kerbela Hadisesi dolayısıyla şiirlerinde işleyip çokça anıştıran ve bir Ehl-i Beyt sevdalısı olduğu anlaşılan Ali Salâhaddin, Hazreti Peygamber'in ehline reva görülen muameleleri bir türlü hazmedememiş, yapılan eza ve eziyetlere anlam verememiştir. Başta Hazreti Ali olmak üzere Ehl-i Beyt'i ve onlara bağlı olanları gönülden seven ve sayanları, onlar için yas tutup samimi gözyaşı dökenleri şiirlerinde yüceltmiş onlara saygısızlık ve kötülük yapanları ise sert bir dille kınamıştır. Ali Salâhaddin'in şiirlerinde Ehl-i Beyt'e sıklıkla telmihte bulunması bilhassa Hazreti Ali'ye olan sevgisini ziyadesiyle öne çıkarması akıllara her ne kadar onun Bektaşî-meşreb bir şair olabileceği düşüncesini getirirse *Ravzatü'l-İhlâs* adlı eserinde diğer din ve tasavvuf büyükleri için yazdığı şiirlerini de göz önünde bulundurduğumuzda Ali Salâhaddin'in sadece Ehl-i Beyt'e değil birçok din ve tasavvuf büyüğüne yoğun ve samimi bir sevgi beslediğini söylememiz mümkün. Sonuç itibarıyla Ali Salâhaddin, *Aşkın Sesi* adlı *Dîvân*'ındaki bir kasidede, tasavvufî Türkçe ve Farsça içerikli gazellerinde ve *Sebîlür-Reşâd* dergisinde yayınlanmış bir mersiyesinde Ehl-i Beyt sevgisini kimi zaman dinî çoğu zaman da tasavvufî boyutta içten bir dille ve sıklıkla işlemiştir.

Kaynakça

- Arat, Reşit Rahmeti. (1988), *Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig*, TTK Yayınları, Ankara.
- Ceyhan, Abdullah. (1991), *Sırat-ı Müstâkîm ve Sebîlürreşâd Mecmuaları Fihristi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Devellioğlu, Ferit. (2017), “*Osmanlıca-Türkçe Asiklopedik Lugat*”, Aydın kitapevi 3. Baskı Hazreti Aydın Sami Güneyçal, Ergun, Sadettin Nüzhet, *Türk Şairleri, Suhulet Basımevi*, İstanbul.
- Ergun, Sadettin Nüzhet. (1936), *Türk Şairleri*, Suhulet Basımevi, İstanbul.

- Ertem, Davut.(2021), *Salâhi'nin Dîvân'ı ve Nuhbetü'l Emsâl'i*, (Yayımlanmamış Doktor Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güzel, Abdurrahman. (2009), *Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- İpekten, Haluk. (2013), *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- İnal, İbnülemin Mahmut Kemal. (1969), *Son Asır Türk Şairleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Onay, Ahmet Talat. (2013), *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı* (hzl. Cemal Kumaz), Berikan Yayıncılık, Ankara.
- Öz, Mustafa, (1994), “Ehl-i Beyt”, *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi,(DİA)*, C 10, TDV Yayınları, İstanbul.
- Pala, İskender. (1995), *Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Tansel, Fevziye Abdullah. (1977), XX. Asır Türk Edebiyatının Unutulmaması Gerekli Şairlerinden Ali Salâhaddin Yiğitoğlu, *İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 3 Ankara, s.265-282.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. (2013), *XIX Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Ünver, İsmail. (1992), *Arap Harfli Metinlerin Çevirisinde Karşılaşılan Yanlışlar*, Eski Türk Edebiyatı Kolegyomu, Ankara.
- Ünver, İsmail. (1993), *Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*, Türkoloji Dergisi, C.XI, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Yiğitoğlu, Ali Salâhaddin. (1341), *Aşkın Sesi*, Suhulet Matbaası, İstanbul.
- Yiğitoğlu, Ali Salâhaddin. (1920), *Sebilü'r-Reşad*, C 18, S 453, (hzl. M. Ertuğrul Düzdağ), Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.